

SOLUTIO II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod actus ministri bonus vel malus nihil diversificat in effigie sacramentorum. Unde sive sacerdos discrete se habeat in injunctione poenitentiae, sive non; nihil diversificatur quantum ad efficaciam absolutionis et confessionis et contritionis; et ideo sive discrete poenitentiam injungat, sive non; semper remanet reatus ad quantitatibus ejusdem poenam; et ideo si eam hic non explet, ab eo in purgatorio exteretur.

Ad primum ergo dicendum, quod quandocumque injungitor poenitentia minor condigna, defectus est ex parte imponens, vel ex parte recipiens. Sed quando potest esse sine culpa utriusque; sicut quando imponens debitam diligentiam adhibet, et recipiens paratus est ad implendum; et propter hoc non est inconveniens, si totaliter a reatu poenae non liberetur.

Ad secundum dicendum, quod poenitentis cum major condigno poenitentia injuncta est, tenetur eam expiere ex sacerdotis injunctione, qui non solum debitu poenae considerat, sed peccato remedium adhibet; unde post hanc vitam non exigitur ab eo tota, sed solum quantum sufficit ad debitum solvendum.

Ad tertium dicendum, quod sacerdos minorem condigno poenitentiam injungens, non semper peccat; tunc quia non potest determinate quantitatem poenae debitae cognoscere, quamvis aliquid proprie consideratis regulis Patrum determinare possit; tunc quia quandoque etiam ex industria minorem poenitentiam imponens, plus prodest poenitenti quam noceat, qui forte magnitudine poenae posset a poenitentia peragenda impediti propter debilitatem virtutis adhuc (1) in eo de novo recuperari; et ideo negligit minus damnum, ut magis evitet; et iterum paulatim confortatus in eo divinus amor ad plura poenitentiae opera peragenda ipsum incitatibus propriis sponte quam sacerdos sibi secundum quantitatem peccatorum injungere potuisse.

SOLUTIO III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod poena satisfactoria est ad duo; scilicet ad solutionem debiti, et ad medicinam pro peccato vitando. Inquantum est ad remedium sequentis peccati, sic satisfactio unius non prodest alteri; quia ex jejuno unius caro alterius non datur, nee ex cibis unius alias bene agere consuevit, nisi secundum accidens, inquantum aliquis per bona opera potest alteri mereri augmentum gratiae, quae efficacissimum remedium est ad peccatum vitandum. Sed hoc est per modum meriti magis quam per modum satisfactionis. Sed quantum ad satisfactionem debiti unus potest pro alio satisfacere, dummodo sit in caritate, ut opera eius satisfactoria esse possint. Nec oportet quod maior poena imponatur ei qui pro altero satisfacit, quam principali imponeretur, ut quidam dicunt, hac ratione moti, quia poena propria magis satisfacit quam aliena; quia habet vim satisfaciendi, maxime ratione caritatis qua homo ipsam sustinet. Et quia major caritas appetat in hoc quod aliquis pro altero satisfacit quam si ipse satisficeret; ideo minor poena requiritur in eo qui pro altero satisfacit, quam in principali requiretur. Unde dicitur in vitis Patrum, quod propter caritatem unius, qui alterius fratris sui caritate duxit, poenitentiam fecit pro peccato quod non

(1) *M. ad hoc.*

commiserat, alteri peccatum quod commiserat, dissumum est. Nec exigitur etiam quantum ad solutionem debiti, quod ille pro quo fit satisfactio, sit impotens ad satisfaciendum; quia etiam si esset potens, alio satisfacierte pro ipso, ipse a debito immunis esset. Sed hoc requiritur inquantum poena satisfactoria est in remedium; unde non est permittendum ut aliquis pro alio poenitentiam faciat, nisi defectus aliquis appearat in poenitente; vel corporalis, per quem sit impotens ad sustinendum; vel spiritualis, per quem non sit promptus ad portandum poenam.

Ad primum ergo dicendum, quod praemium essentialis redditur secundum dispositionem hominis; quia secundum capacitatem videntium erit plenitudo visionis divinae; et ideo, sicut unus non disponitur per actuum alterius, ita unus alteri non meretur praemium essentialis, nisi meritum ejus habeat efficaciam infinitam, sicut Christi, cuius merito solo pueri baptizati ad vitam aeternam pervenient. Sed poena temporalis pro peccato debita post culpe remissionem non taxatur secundum dispositionem ejus cui debet; quia quandoque ille qui est melior, habet majoris poenae reatum; et ideo quantum ad poenae diminutionem unus alteri mereri potest, et actus unus efficitur alterius, caritate mediante, per quam omnes unum sumus in Christo.

Ad secundum dicendum, quod contritio ordinatur contra culpam, quae ad dispositionem bonitatis vel malitiae hominis pertinet; et ideo per contritionem unius aliis a culpa non liberatur. Similiter per confessionem homo se sacramentis Ecclesiae subjicit. Non autem potest unus sacramentum pro alio accipere; quia in sacramento gratia suscipienda datur, non aliud. Et ideo non est similis ratio de satisfactione, contritione, et confessione.

Ad tertium dicendum, quod in solutione debiti attinetur quantitas poenae; sed in merito attenditur radix caritatis; et ideo ille qui ex caritate pro alio meretur saltem merito congrui, etiam sibi magis meretur; non autem qui pro alio satisfacit, pro se satisfacit; quia illa quantitas poenae non sufficit ad utrumque peccatum; tamen sibi meretur magis quid quam sit dimissio poenae, scilicet vitam aeternam.

Ad quartum dicendum, quod si ipsem ad aliquam poenitentiam se obligasset, non prius a debito esset immunis quam eam solvisset; et ideo poena ipsa patietur, quamdiu ille satisfactionem pro eo fecerit; quam si non fecerit, tunc uterique est debitor illius poenae; unus pro commisso, alius pro omissio; et ita non sequitur quod peccatum unum bis puniatur.

ARTICULUS III.

Utrum per indulgentiam possit aliquid remitti de poena satisfactoria.

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod per indulgentiam non possit aliquid remitti de poena satisfactoria. Quia super illud 2 Timoth. 2, 15: *Negare seipsum non potest*, dicit Glossa interlinealis: *Quod fuerit, si dicta sua non impleret*. Sed ipse dixit Deut. 25, 2: *Secundum mensuram delicti erit plagarum modus*. Ergo non potest aliquid remitti de poena satisfactionis taxata secundum quantitatem culpe.

2. Praeterea, inferior non potest absolvere ab eo ad quod superior obligavit. Sed Deus absolvendo a culpa ligat ad poenam temporalem, ut dicit Hugo de Sancto Victore (lib. 2 de Sacramentis, part. 14, cap. 1, 3, et 8). Ergo nullus homo potest absolvere a poena illa, aliquid inde dimittendo.

3. Praeterea, hoc ad potestatem excellentiae perficit, ut sine sacramentis effectus sacramentorum tradatur. Sed nullus habet potestatem excellentiae in sacramentis, nisi Christus. Cum ergo satisfactio sit pars sacramenti operans ad dimensionem poenae debite, videtur quod nullus homo purus possit dimittere debitum poenae sine satisfactione.

4. Praeterea, potestas ministri Ecclesiae non est tradita in destructionem, sed in aedificationem. Sed hoc ad destructionem pertinet, si satisfactio, quae ad utilitatem nostram inducta est inquantum remedium praebet, tolleretur. Ergo potestas ministri Ecclesiae ad hoc non se extendit.

Sed contra, 2 Corinth. 2, 10: *Nam et ego quod donavi, si quid propter vos donavi, in persona Christi*; Glossa: *Idest ac si Christus donasset*. Sed Christus poterat relaxare absque omni satisfactione poenam peccati, ut patet Joan. 8, de muliere adultera. Ergo et Paulus potuit; ergo et Papa potest, qui non est minoris potestatis quam Paulus fuit.

Praeterea, Ecclesia generalis non potest errare: quia ille qui in omnibus exauditis est pro sua reverentia, dicit Petro, super cuius confessione Ecclesia fundata est: *Ego pro te rogaui, Petre, ut non deficiat fides tua*; Lucae 22, 52. Sed Ecclesia generalis indulgentias approbat et facit. Ergo indulgentiae aliquid valent.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius. 1. Videtur quod non valeant tantum quantum pronuntiantur. Indulgentiae enim non habent effectum nisi ex vi clavium. Sed ex vi clavium non potest habens clavem dimittere de poena peccati nisi aliquid determinatum, considerata quantitate peccati et contritionis poenitentis. Ergo cum indulgentiae fiant pro libito instrumentis indulgentiam, videtur quod non valeant tantum quantum pronuntiantur.

2. Praeterea, per debitum poenae homo a gloria adoptione retardatur, quam summe appetere debet. Sed si indulgentiae tantum valent quantum pronuntiantur, in brevi homo per indulgentias discurrunt posset ab omni reatu temporalis poenae immunis reddi. Ergo videtur quod deberet his acquirendis, omnibus aliis operibus dimissis, homo vacare.

3. Praeterea, aliquando datur indulgentia, quod qui dat auxilium ad aliquam fabricam erigendam, tertiam partem remissionis peccatorum consequatur. Si ergo indulgentiae tantum valent quantum praedicantur, tunc qui dat unum denarium, et secundum unum, et iterum tertium; plenam absolutionem ab omni peccatorum poena consequitur; quod videtur absurdum.

4. Praeterea, quandoque datur hoc modo indulgentia quod qui vadit ad aliquam Ecclesiam, septem annos remissionis consequatur. Si ergo tantum valent indulgentiae quantum praedicantur, ille qui habet dominum iuxta Ecclesiam, vel clerici Ecclesiae, qui quotidie vadunt, consequuntur tantum

quantum ille qui a remotis partibus venit; quod videtur injustum; et iterum, ut videtur, plures illam indulgentiam consequitur in die, cum plures vadat.

5. Praeterea, idem videtur alicui remittere poenam ultra justam aestimationem quam remitte-re absque causa: quia quantum ad hoc quod excedit, non recompensatur. Sed ille qui facit indulgentiam, non posset remittere absque causa poenam in toto vel in parte alicui; ut si Papa diceret alicui: *Ego remitto tibi omnem poenam tibi debitam pro peccato*. Ergo videtur quod nec possit aliquid dimittere ultra justam aestimationem. Sed indulgentiae plerumque praedicant ultra justam aestimationem. Ergo non tantum valent quantum praedicantur.

Sed contra, Job 15, 7: *Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut loquamini pro eo dolos?* Ergo Ecclesia praedicando indulgentias, non mentitur; et ita tantum valent quantum praedicantur.

Praeterea, 1 Corinth. 13, 14, dicit Apostolus: *Si inanis est praedicatione nostra, inanis est et fides nostra*. Ergo quicunque in praedicatione falsum dicit, fidem, quantum est in se, evacuat; et ita mortaliter peccat. Si ergo non tantum valent indulgentiae quantum praedicantur, omnes mortaliter peccant indulgentiam praedicantes; quod est absurdum.

QUAESTIUNCULA III.

Ulterius. 1. Videtur quod pro temporali subsidio non debet dari indulgentia. Quia remissio peccatorum est quoddam spirituale. Sed dare spiritu pro temporali est simonia. Ergo hoc fieri non debet.

2. Praeterea, spiritualia subsidia sunt magis necessaria quam temporalia. Sed pro spiritualibus subsidisi non videntur fieri indulgentiae. Ergo multo minus pro temporalibus fieri debent.

Sed contra est communis Ecclesiae consuetudo, quae pro peregrinationibus et elemosynis facientes indulgentias facit.

SOLUTIO I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod ab omnibus conceditur indulgentias aliquid valere: quia impium esset dicere, quod Ecclesia aliquid vane faceret. Sed quidam dicunt, quod non valent ad absolvendum a reatu poenae quam quis in purgatorio secundum judicium Dei meretur, sed valent ad absolucionem ab obligatione quae sacerdos obligavit poenitentem ad poenam aliquam, vel ad quam etiam ordinatur ex canonum statutis. Sed haec opinio non videtur vera. Primo, quia est expresse contra privilegium Petro datum ut quod in terra remitteret, et in caelo remitteret; unde remissio quae sit quantum ad forum Ecclesiae, valet etiam quantum ad forum Dei; et praeterea Ecclesia hujusmodi indulgentias largiens seu dans, magis damnificaret quam adjuvaret; quia remitteret ad graviores poenas, scilicet purgatori, absolvenda a poenitentia injunctis.

Et ideo aliter dicendum, quod valent et quantum ad forum Ecclesiae, et quantum ad judicium Dei ad remissionem poenae residuae post contritionem et absolutionem et confessionem, sive sit injuncta, sive non. Ratio autem quare valere possunt, est unitas corporis mystici, in qua multi operibus poenitentiae supererogaverunt ad mensu-

ram debitorum suorum; et multas etiam tribulationes injuste sustinuerunt patienter, per quas multitudine poenarum poterat expiri, si eis deberetur: quorum meritum tanta est copia quod omnen poenam debitam nunc viventibus excedunt, et praeceps propter meritum Christi, quod etsi in sacramentis operatur, non tamen efficiaciam ejus in sacramentis includitur, sed sua infirmitatem efficiaciam sacramentorum excedit. Dictum est autem supra, art. 2, quaest. 5, quod unus pro alio satisfacere potest. Sancti autem in quibus superabundantia operum satisfactionis inventur, non determinate pro isto quod remissione indiget, hujusmodi opera fecerunt: alia absque omni indulgentia remissionem consequeretur: sed communiter prota Ecclesia, sicut Apostolus dicit (ad Colos. 1) se implere ea quae desunt passioni Christi in corpore suo pro Ecclesia ad quam scribit. Et sie praedicta merita sunt communia totius Ecclesiae. Ea autem quae sunt communia multitudinis alicuius, distributuntur singulis de multitudine secundum arbitrium ejus qui multitudinem praecedit. Unde sicut aliquis consequeretur remissionem poenae, si alius pro eo satisficeret; ita si ei satisfactio alterius sibi per eam qui potest, distributur.

Ad primum ergo dicendum, quod remissio quae per indulgentias fit, non tollit quantitatem poenae ad culpam: quia pro culpa unius aliis sponte poena sustinuit, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod iste qui indulgentias suscepit, non absolvitur, simpliciter loquendo, a debito poenae; sed datur sibi unde debitum solvatur.

Ad tertium dicendum, quod effectus sacramentalis absolutionis est diminutio reatus: et hic effectus non inducitur per indulgentias; sed pro eo dans indulgentias solvit poenam quam debebat, de Ecclesiae communibus bonis, ut ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, quod majus remedium praebetur contra peccata vitanda ex gratia quam ex assuetudine nostrorum operum. Et quia ex affectu quem accepens indulgentiam concepit ad causam pro qua indulgentia datur, ad gratiam disponitur; ideo etiam per indulgentias remedium ad peccata vitanda datur; et ita non est in destructionem indulgentias dare, nisi inordinata dentur. Tamen consulendum est eis qui indulgentiam consequuntur, ne propter hoc ab operibus poenitentiae injunctis abstineant, ut etiam ex his remedium consequantur, quamvis a debito poenae essent imunes; et praeceps, quia quandoque sunt plurim debitos quam credant.

SOLUTIO II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim dicunt, quod hujusmodi indulgentiae non tantum valent quantum praedicantur; sed unicue tantum valent quantum fides et devotione sua exigit. Sed dicunt, quod Ecclesia ad hoc ita prouocat, ut quadam fraude homines ad bene faciendum aliciat, sicut mater quae promittens filio pomum, ipsum ad ambulandum provocat. Sed hoc videtur valde periculoso dicere. Sicut enim dicit Augustinus in epistola 8 ad Hieronymum, *si in sacra Scriptura deprehenditur aliquid falsitatis, jam robur auctoritatis sacrae Scripturae perit;* et similiter si in prædicatione Ecclesiae aliqua falsitas deprehenderetur, non essent documenta Ecclesiae alicuius auctoritatis ad roborandum fidem.

Et ideo alii dixerunt, quod valent quantum pronuntiantur secundum justam aestimationem, non tamen dantis indulgentiam, qui nimis (1) forte aestimat quod dat; aut secundum aestimationem recipientis, qui nimis parum aestimare posset quod datur; sed secundum aestimationem quae justa est secundum judicium bonorum, pensata conditione personae, et utilitate et necessitate Ecclesiae: quia uno tempore Ecclesia plus indiget quam alio. Sed haec etiam opinio non potest stare, ut videtur. Primo, quia secundum hoc indulgentiae non valerent ad remissionem, sed magis ad commutationem quandomodo: et praeterea praedicatione Ecclesiae a mendacio non excusaretur, cum quandoque indulgentia praedicitur longe major quam justa aestimatione possit requirere omnibus praedictis conditionibus penitatis; sicut quando Papa dat indulgentiam, quod qui vadit ad unam Ecclesiam habeat septem annos de indulgentia: cuiusmodi etiam indulgentiae a beato Gregorio in stationibus Romae instituae sunt.

Et ideo alii dicunt, quod quantitas remissionis in indulgentiis non est mensuranda secundum devotionem tantum suspiciens, ut prima opinio dicebat, neque secundum quantitatem ejus quod datur, sicut dicebat secunda; sed secundum causam pro qua indulgentia datur, ex qua reputatur dignus ut talem indulgentiam consequatur; unde secundum quod accedit ad causam illam, secundum hoc consequitur remissionem indulgentiae, vel in toto vel (2) in parte. Sed hoc iterum non potest salvare consuetudinem Ecclesiae, que inter dum majorem pro eadem causa, inter dum minorem indulgentiam ponit; sicut rebus eodem modo se habentibus, quandoque datur unus annus visitantibus Ecclesiam unam, quandoque quadraginta dies, prout gratiam Papa facere voluerit indulgentiam constitutus. Unde quantitas remissionis non est mensuranda ex causa quae facit indulgentia dignum.

Et ideo alii dicendum, quod quantitas effectus consequitur quantitatim sue causae. Causa autem remissionis poenae in indulgentiis non est nisi abundantia meritorum Ecclesiae, quae se habet sufficienter ad totam poenam expandi; non autem causa remissionis effectiva est vel devote aut labor aut datum recipientis, aut causa pro qua fit indulgentia. Unde non oportet ad aliquod horum proportionare quantitatem remissionis, sed ad merita Ecclesiae, quae semper superabundant; et ideo secundum quod applicantur ad istum, secundum hoc remissionem consequitur. Ad hoc autem quod applicatur isti, requiritur auctoritas dispensandi hujusmodi thesaurum; et unio ejus cui dispensatur, ad eum qui meretur, quod est per caritatem; et ratio dispensationis, secundum quam salverunt intentio illorum qui opera meritoria fecerunt; feuerunt enim ad honorem Dei, et utilitatem Ecclesiae in generali. Unde quaecumque causa adsit quae in utilitatem Ecclesiae vergat, et honorum Dei, sufficiens est ratio indulgentias elargiendi.

Et ideo secundum alios dicendum, quod indulgentiae simpliciter tantum valent quantum praedicantur, dommodo ex parte dantis sit auctoritas, ex parte recipientis caritas, ex parte causae pietas, quae comprehendit honorem Dei, et proximi utilitatem. Nec

(1) *Ali. minus.*

(2) *Ali. ut.*

in hoc nimis fit magnum forum de misericordia Dei ut quidam dicunt: nec justitia divina derogatur: quia nihil de poena dimittitur, sed unius poena alteri computatur.

Ad primum ergo dicendum, quod clavis, sicut supra dictum est, est duplex: scilicet ordinis et jurisdictionis. Clavis ordinis sacramentale quoddam est; et quia sacramentorum effectus non sunt determinati ab homine, sed a Deo; ideo non potest taxare sacerdos quantum per clavem ordinis in foro confessionis de poena debita dimittit; sed tantum dimittit quantum Deus ordinavit. Sed clavis jurisdictionis non est quid sacramentale, et effectus ejus arbitrio homini subjicit; et hujus clavis effectus est remissio quae est per indulgentias, eum non pertinet ad dispensationem sacramentorum talis remissio, sed ad dispensationem bonorum communium Ecclesiae; et ideo etiam legati non sacerdotes indulgentias concedere possunt. Unde in arbitrio dantis indulgentiam est taxare quantum per indulgentiam de poena remittatur. Si tamen inordinate (1) remittat, ita quod homines, quasi pro nihilo ab operibus poenitentia revocentur, peccat faciens tales indulgentias: nihilominus quae plenam indulgentiam consequitur.

Ad secundum dicendum, quod quamvis hujusmodi indulgentiae multum valent ad remissionem poenae, tamen alia opera satisfactionis sunt magis meritoria respectu praemii essentialis, quod in infinitum inclitus est quam dimissio poenae temporalis.

Ad tertium dicendum, quod quando datur indulgentia indeterminate: *Qui dat auxilium ad fabricam Ecclesiae,* intelligitur tale auxilium quod sit conveniens ei qui auxilium dat: et secundum hoc consequitur remissionem indulgentiae, vel in toto vel (2) in parte. Sed hoc iterum non potest salvare consuetudinem Ecclesiae, que inter dum majorem pro eadem causa, inter dum minorem indulgentiam ponit; sicut rebus eodem modo se habentibus, quandoque datur unus annus visitantibus Ecclesiam unam, quandoque quadraginta dies, prout gratiam Papa facere voluerit indulgentiam constitutus. Unde quantitas remissionis non est mensuranda ex causa quae facit indulgentia dignum.

Ad quartum dicendum, quod ille qui est vicinus Ecclesiae, et etiam sacerdotes et clericci, consequuntur tantam indulgentiam sicut illi qui venirent a mille diebus: quia remissio non proportionatur labori, ut dictum est, sed meritis quae dispensantur, ut dictum est. Sed iste qui plus laboraret, plus de merito acquireret. Sed hoc intelligentem, quando indistincte indulgentia datur: quandoque enim distinguuntur: sicut Papa in generalibus absolucionibus illis qui transiunt mare, dat quinque annos; alii qui transiunt montes, tres; alii unum: nec tamen quoctunque vadit infra tempus indulgentiae, toties eam consequitur. Quandoque autem ad determinatum tempus datur; ut eum dicunt: *Quicumque vadit ad Ecclesiam talen usque ad tale tempus, habeat tantum de indulgentia;* intelligitur semel tantum. Sed si in aliqua Ecclesia sit indulgentia perennis, sicut in Ecclesia beati Petri, quadraginta diebus; tunc quoties vadit aliquis, toties indulgentiam consequitur.

Ad quintum dicendum, quod causa non requiritur ad hoc quod secundum eam debeat mensurari remissio poenae, sed ad hoc quod intentio illorum quorun merita communicantur, ad ipsum pervenire possit. Bonum autem unius continuatur alteri dupliceiter. Uno modo per caritatem; et sic

etiam sine indulgentiis aliquis est omnium bonorum particeps quae sunt, si in caritate sit. Alio modo per intentionem facientis; et sic per indulgentias, si causa legitima adsit, potest intentio illius qui pro utilitate Ecclesiae operatus est, ad istum continuari.

SOLUTIO III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod temporalia ad spiritualia ordinantur, quia propter spiritualia temporalibus uti debemus; et ideo pro temporalibus simpliciter non potest fieri indulgentia, sed pro temporalibus ordinatis ad spiritualia, sicut regressio inimicorum Ecclesiae, qui pacem Ecclesiae perturbant; vel (1) sicut constructio Ecclesiarum et pontium, et aliarum eleemosynarum collatio (2). Et per hoc patet quod non fit ibi simonia, quia non datur spirituale pro temporali, sed pro spirituali.

Unde patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod etiam pro pure spiritualibus potest fieri indulgentia, et fit quandoque: sicut quicunque orat pro rege Franciae habet decem dies de indulgentia a Papa Innocentio IV. Et similiter crux praedicatoribus datur quandoque eadem indulgentia quae crux accipientibus.

ARTICULUS IV.

Urum quilibet sacerdos parochialis possit indulgentiam dare.

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod quilibet sacerdos parochialis possit indulgentiam dare. Indulgentia cuius habet efficaciam ex merito Ecclesiae abundanta. Sed non est aliqua congregatio, in qua non sit aliqua abundanta meritorum. Ergo quilibet sacerdos potest elargiri indulgentiam, si habeat plebem subiectam; et similiter quilibet sacerdos praehat.

2. Praeterea, praefatus quilibet gerit personam totius multitudinis, sicut unus homo gerit personam suam. Sed quilibet potest alteri comunicare bona sua pro altero satisfacendo. Ergo et praefatus potest communicare bona multitudinis sibi commissae; et sic videtur quod possit indulgentias dare.

Sed contra, minus est excommunicare quam indulgentias dare. Sed hoc non potest sacerdos parochialis. Ergo nec illud.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius. 1. Videtur quod diaconus non possit indulgentias concedere, vel alius nisi sacerdos. Quia remissio peccatorum est effectus clavium. Sed non habet claves nisi solus sacerdos. Ergo ipse solus potest indulgentias dare.

2. Praeterea, plenior remissio poenae est in indulgentias quam in foro poenitentiali. Sed hoc non potest nisi sacerdos. Ergo nec illud.

Sed contra, eidem conferunt dispensatio thesauri Ecclesiae cui committitur regimen Ecclesiae. Sed hoc committitur quandoque non sacerdoti. Ergo potest indulgentias dare; nam ex dispensatione thesauri Ecclesiae efficaciam habent.

(1) *Ali. deest vel.*

(2) *Ali. deest collatio.*

QUAESTIUNCULA III.

Ulterius. 1. Videtur quod etiam Episcopus non possit elargiri indulgentiam. Quia thesaurus Ecclesiae communis est toti Ecclesiae. Sed id quod est commune toti Ecclesiae, non potest dispensari nisi per illum qui toti Ecclesiae praest. Ergo solus Papa potest indulgentias concedere.

2. Praeterea, nullus potest remittere poenas a jure determinatas, nisi ille qui habet potestatem iuris condendi. Sed poenae satisfactoriae sunt pro peccatis determinatae in jure. Ergo remittere hujusmodi poenas potest solus Papa, qui est conditor iuris.

Sed contra est consuetudo Ecclesiae, secundum quam Episcopi dant indulgentias.

QUAESTIUNCULA IV.

Ulterius. 1. Videtur quod ille qui est in peccato mortali, non possit dare indulgentias. Quia ruris cui fons non influit, nihil profluere potest. Sed praecato in peccato mortali existenti non influit fons gratiae, scilicet Spiritus sanctus (1). Ergo non potest in alios profluere dando indulgentias.

2. Praeterea, magis est dare indulgentias quam recipere. Sed ille qui est in peccato mortali, non recipit, ut dicatur. Ergo nec dare potest.

Sed contra, quia indulgentiae fiunt per potestatem praefatissimae Ecclesiae traditam. Sed peccatum mortale non tollit potestatem, sed bonitatem. Ergo potest aliquis in peccato mortali existens dare indulgentias.

SOLUTIO I. Respondeo dicendum ad primam questionem, quod indulgentiae effectum habent secundum quod opera satisfactoria unius alteri computantur, non solum ex vi caritatis, sed ex intentione operantis aliquo modo directa ad ipsum. Sed intentio alterius potest ad alterum dirigiri tripliciter; aut in speciali, aut in generali, aut in singulari. In singulari quidem, siue cum quis pro alio satisfacit determinate, et siue quilibet potest alteri sua opera communicare. In speciali autem, siue cum quis orat pro congregazione sua et familiaribus et benefactoribus, et ad hoc ordinat etiam sua opera satisfactoria; et sic ille qui congregacioni praest, potest opera illi alii communicare applicando intentionem illorum qui sunt de congregacione sua ad hunc determinate. Sed in generali, siue cum quis opera sua ordinat ad bonum Ecclesiae in generali; et sic ille qui praest Ecclesiae generaliter, potest opera illi communicare applicando intentionem suam ad hunc vel ad illum. Et quia homo est pars congregations, et congregatio est pars Ecclesiae; ideo in intentione privati boni includitur intentio boni congregations et boni totius Ecclesiae; et ideo ille qui praest Ecclesiae, potest communicare ea quae sunt congregations, et hujus hominis; et ille qui praest congregations ea quae sunt hujus hominis, sed non convertitur. Sed neque prima communicatio, neque secunda, indulgentia dicitur, sed solum tertia, propter duo. Primo, quia per illas communications quamvis homo solvatur a reatu poenae quantum ad Deum, tamen non solvit a debito faciendo satisfactionem injunctam, ad quam obligatus est ex precepto Ecclesiae; sed per tertiam communicationem homo etiam ab

(1) *Ali. Spiritus sancti.*

Et per hoc patet solutio ad objecta. Indulgentias enim concedere pertinet ad clavem jurisdictionis, non ad clavem ordinis.

SOLUTIO II. Ad tertium questionem dicendum, quod potestas concedendi indulgentias sequitur jurisdictionem, ut supra dictum fuit; et quia diaconi et alii non sacerdotes possunt habere jurisdictionem vel commissam, sicut legati, vel ordinarii, sicut electi, ideo possunt indulgentias concedere etiam non sacerdotes; quamvis non possint absolvere in foro poenitentiali, quod est ordinis.

Et per hoc patet solutio ad objecta. Indulgentias enim concedere pertinet ad clavem jurisdictionis, non ad clavem ordinis.

SOLUTIO III. Ad quartum questionem dicendum, quod Papa habet plenitudinem pontificis potestatis, quasi Rex in regno; sed Episcopi assumuntur in partem solicitudinis, quasi judices singuli civitatis praepositi: propter quod etiam solos eos in suis litteris fratres vocat, reliquos autem omnes vocat filios. Et ideo potestas faciendo indulgentias plene residet in Papa, quia potest facere quod vult, causa tamen existente legitima; sed in Episcopis est taxata secundum ordinationem Papae; et ideo possunt dare secundum quod eis taxatum est, et non amplius.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

SOLUTIO IV. Ad quartum questionem dicendum, quod elargiri indulgentias pertinet ad jurisdictionem. Sed per peccatum homo non amittit jurisdictionem; et ideo indulgentiae aequae valent, si fiunt ab eo qui est in peccato mortali, sicut si fierent ab eo qui est sanctissimus; cum non remittat poena ex vi suorum meritorum, sed ex vi meritorum reconitorum in thesauris Ecclesiae.

Ad primum ergo dicendum, quod iste praefatus in peccato mortali indulgentias non profluit aliquid de suo; et ideo non requiritur quod influum recipiat a fonte ad hoc quod ejus indulgentiae valeant.

Ad secundum dicendum, quod majus est dare indulgentias quam recipere, quantum ad potestatem; sed est minus quantum ad propriam utilitatem.

ARTICULUS V.

Utrum indulgentia valeat existentibus in peccato mortali.

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod indulgentia valeat existentibus in peccato mortali. Quia alius potest alteri mereri, etiam in peccato mortali existenti, gratiam, et multa alia bona. Sed indulgentiae habent efficaciam ex hoc quod merita sanctorum applicantur ad istum. Ergo habent effectum in illis qui sunt in peccato mortali.

2. Praeterea, ubi est maior indulgentia, magis habet locum misericordia. Sed ille qui est in peccato mortali, maxime indiget. Ergo ei maxima debet fieri misericordia per indulgentias.

Sed contra, membrum mortuum non suscipit influentiam ex aliis membris vivis. Sed ille qui est in peccato mortali, est quasi membrum mortuum. Ergo per indulgentias non suscipit influentiam ex meritis vivorum membrorum.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius. 1. Videtur quod indulgentiae non valent religiosis. Non enim competit eis supplerre ex quorum superabundantia aliis suppletur. Sed ex superabundantia operum satisfactionis quae sunt in religiosis, aliis suppletur per indulgentias. Ergo eis non competit per indulgentias suppliri.

2. Praeterea, in ecclesia non debet aliquid fieri quod inducat religionis dissolutionem. Sed si religionis indulgentiae prodescent, esset occasio dissolutionis disciplinae regularis: quia religiosi nimis vagarentur per hujusmodi indulgentias, et poenas sibi impositas in capitulo negligenter. Ergo religiosis non prouert.

Sed contra, nullus ex bono reportat damnum. Sed religio bonum est. Ergo religiosi non consequuntur hoc damnum, ut eis indulgentiae non valeant.

QUAESTIUNCULA III.

Ulterius. 1. Videtur quod ei qui non facit hoc pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari. Quia ei qui non potuit operari, voluntas pro facto reputatur. Sed aliquando fit indulgentia pro aliqua elemosyna facienda, quam pauper facere non potest, et tamen libenter faceret. Ergo indulgentia ei valet.

2. Praeterea, unus potest pro alio satisfacere. Sed indulgentia ad remissionem poenae operatur, sicut et satisfactio. Ergo unus pro alio potest indulgentiam accipere; et sic ille consequitur indulgentiam qui non facit hoc pro quo indulgentia datur.

Sed contra, remota causa removetur effectus. Si ergo aliquis non facit hoc pro quo indulgentia datur, quod est indulgentiae causa, indulgentiam non consequitur.

QUAESTIUNCULA IV.

Ulterius. 1. Videtur quod indulgentia non va-

leat ei qui facit. Quia dare indulgentias est jurisdictionis. Sed nullus in seipsum potest exercere ea quae sunt jurisdictionis, sicut nullus potest se excommunicare. Ergo nullus potest indulgentiae a se factae particeps esse.

2. Praeterea, secundum hoc, ille qui facit indulgentiam, posset pro aliquo modo facto sibi poenam remittere omnium peccatorum suorum, et ita impune peccare; quod videtur absurdum.

3. Praeterea, ejusdem potestatis est concedere indulgentias, et excommunicare. Sed aliquis non potest excommunicare seipsum. Ergo nec indulgentiae quam facit, particeps esse potest.

Sed contra, quia tunc esset ipse pejoris conditionis quam alii, si ipse non posset uti thesauro Ecclesiae, quem alii dispensat.

SOLUTIO I. Respondeo dicendum ad primam questionem, quod quidam dicunt indulgentias valere etiam existentibus in peccato mortali, non quidam ad dimissionem poenae, quia nulli potest dimitti poena nisi eui jam dimissa est culpa; qui enim non est consecutus operationem Dei in remissione culpa, non potest consequi remissionem poenae a ministro Ecclesiae neque in indulgentia, neque in foro poenitentiali: valet tamen eis ad acquirendum gratiam. Sed hoc non videtur verum: quia quamvis merita illa que per indulgentiam communicantur, possent valere ad mereendum gratiam, non tamen propter hoc dispensantur, sed determinate ad remissionem poenae; et ideo non valent existentibus in mortali; et ideo in omnibus indulgentiis fit mentio de vere contritis et confessis. Si autem fieret communicatio per hunc modum: *Facio participantem meritorum totius Ecclesiae, vel unius congregationis, vel unius specialis personae,* sie posset valere ad merendum a liquid illi qui est in peccato mortali, ut praediota opinio dicit.

Et per hoc patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod quamvis sit magis indigens qui est in peccato mortali, tamen est minus capax.

SOLUTIO II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod tam saecularibus quam religiosis valent indulgentiae, dummodo sint in caritate, et servent ea quae pro indulgentiis indicuntur. Non enim religiosi sunt minus adjuvabiles meritis aliorum quam saeculares.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis religiosus sit in statu perfectionis; tamen ipse sine peccato vivere non potest; et ideo si aliquando propter peccatum aliquod commissum sit reus aliquius poenae, potest per indulgentiam ab hac expiari. Non enim est inconveniens, si illi qui est simpliciter superabundans, aliquo tempore indiget, et quantum ad aliquid; et sic indiget supplemento quo sublevetur; unde dicitur Gal. 6, 2: *Alter alterius onera portare.*

Ad secundum dicendum, quod propter indulgentias non debet dissoluvi regularis observantia; quia religiosi magis merentur religionem suam servando, quantum ad praemium vitae aeternae, quam indulgentiam exquirendo; quamvis minus quantum ad dimissionem poenae, quod est minus bonum. Nec iterum per indulgentias dimittuntur poenae injunctae in capitulo; quia in capitulo agitur forum quasi judiciale magis quam poenitentiale; unde etiam non sacerdotes capitulum tenent.

Sed absolvitur a poena injuncta, vel debita pro peccato, in foro poenitentiali.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod non existente conditione, non consequitur illud quod sub conditione datur. Unde cum indulgentia detur sub hac conditione quod aliquis aliquid faciat vel det; si illud non exerceat, indulgentiam non consequitur.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc intelligitur quantum ad praemium essentiale; sed non quantum ad alia accidentalia praemia, sicut est dimissio poene, vel aliquid huiusmodi.

Ad secundum dicendum, quod opus proprium potest quis applicare per intentionem cuiuscumque voluerit; et ideo potest pro quocumque vult satisfacere; sed indulgentia non potest applicari ad alium, nisi ex intentione ejus qui dat indulgentiam; et ideo eum ipse applicet ad facientem vel dantem (hic autem illud non potest), ille qui hoc facit, ad alterum hanc intentionem transferre non potest. Si tamen fieret sic indulgentia: *Ille qui facit, vel pro quo hoc fit, habeat tantam indulgentiam;* valeret ei pro quo fit; nec tunc iste qui facit hoc opus, daret alteri indulgentiam, sed ille qui indulgentiam sub talia forma facit.

Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod indulgentia debet ex aliqua causa dari ad hoc quod aliquis per indulgentiam ad aliquid actum provocetur, qui in utilitate Ecclesiae et in honore Dei vergat. Praclatus autem, cui cura Ecclesiae utilitas procurandae (1) et honoris divini propagandae est commissa, non habet causam ut seipsum ad hoc provectet; et ideo non potest præbere indulgentiam sibi tantum, sed potest uti indulgentia quam pro aliis facit, quia aliis subest causa faciendi.

Ad primum ergo dicendum, quod actus jurisdictionis non potest aliquis in seipsum exercere; sed eis quae auctoritate jurisdictionis dantur aliis potest etiam praefatus ut tam in temporalibus quam in spiritualibus; sicut etiam sacerdos sibi eucharistiam accipit quam aliis dat; et ita etiam Episcopus potest accipere sibi suffragia Ecclesiae quae alias dispensat, quorum effectus immediatus est remissio peniae per indulgentias, et non jurisdictionis.

Ad secundum patet scilicet ex dictis.

Ad tertium dicendum, quod excommunicatione profertur per modum sententiae, quam nullus in seipsum ferre potest, eo quod in iudicio non potest idem esse iudex et reus. Indulgentia autem non per modum sententiae datur, sed per modum dispensationis cuiusdam, quam homo potest facere ad seipsum.

(1) *Al. propagatione,*

Expositio textus.

Tene certum. Loquitur de certitudine conjecturae, non de certitudine scientiae; quia nemo seit utrum sit dignus odio, vel amore: Ecel. 9.

Arbitrii libertatem querit, idest liberam cœlestem, ut sciens homo non dimittat peccatum quia jam non potest peccare, sed quia non vult Deum offendere, citam si posset; quod etiam in tarde poenitentibus quandoque contingit, ut dictum est.

Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Verum est quantum ad statum futuræ vitae, ubi habet locum principaliiter justitia; quia in hac vita, ubi est locus misericordiae, verum est quod dicitur 2 Reg. ult. 14: *Melius est mihi incidere in manus Dei quam in manus hominis.*

Si enim semper vivet, semper peccaret; idest, semper in peccato permanet; quia de se non posset a peccato liberari, cum sit spiritus vadens, et non rediens; non quod semper actum peccati exerceret.

Statim ut conversus fuit, paradisum ingredierutur, Hoc non est intelligendum de terrestri, ut quidam dicunt: quia passio Christi non reducit ad illum paradisum; sed ad cœlestem; qui quidem paradisus potest accipi duplicitate: scilicet secundum gloriam fruitionis, et sic statim moriens in paradiſo fuit; vel quantum ad locum gloriae convenientem; et sic nullus intravit ante ascensionem.

Non est imponenda in articulo mortis poenitentia, sed innoscenda. Quia per hoc quod impunitor aliqua poenitentia alicui, obligatur ad illam faciendam. Nullus autem debet ad aliquid obligari quod non potest facere. Sed est innoscenda, ut procul per amicos et elemosynas expiri, et ut ejus complendas propositum habeat, si evadat. Tamen est confundans ex divina misericordia, ne in desperatione eadat.

Non enim debet presbyter poenitentem inconsulto Episcopo reconciliare. Hoc intelligendum est de ligato ab Episcopo per excommunicationem, vel de agente poenitentiaria solemnem.

Puerularum consecratione per presbyterum fieri valat consulo Episcopo. Hoc non est de jure communis; quia solis Episcopis, qui sunt viens sponsi gerentes, competit desparsare (1), et *uni viro virginem castam exhibere Christo*, 2 Corinth. 11, 2. Unde modo non habet locum, sed fuit ex aliqua dispensatione factum in aliquo loco. Vel loquitur de benedictione viduarum, quae per presbyteros fieri valat.

(1) *Al. dispensari.*

DISTINCTIO XXI.

De peccatis quae post hanc vitam dimittuntur.

Selet etiam quaeri, utrum post hanc vitam aliqua peccata remittantur. Quod (1) aliqua post hanc vitam remittantur, Christus ostendit in Evangelio (Math. 42, 51), ubi ait: *Qui peccaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque*

(1) *Nicola:* Et quidem quod.

* in hoc saeculo, neque in futuro (1). * Ex quo datur intelligi, sicut sancti doctores tradunt, quod quedam peccata in futuro dimittuntur. Quaedam enim culpae in hoc seculo relaxantur; quedam vero (2), etiam in futuro; quae quidem

(1) *Idem omittit sequentia usque ad illa verba.* Quaedam enim.

(2) *Al. superfluit poenae.*

DISTINCTIO XXI.

post mortem gravant, sed dimittuntur, si digni sunt (1), si bonus actibus in hac vita meruerint ut dimittantur eis. De illis etiam qui aedificant lignum, fenum, stipulam, dicit Augustinus, quod ignem tribulationis transitoriae inventient cremabilia aedificia, quae secum portaverunt, crenantem. At enim sic (lib. 21 de civ. Dei, cap. 26): * Post istius sane corporis mortem, donec de igne purgatorio fenum, stipulam, ritus defunctorum qui aedificaverunt lignum, fenum, stipulam, hujusmodi ignem dicuntur portaverunt, quem alii non sentiunt qui hujusmodi aedificia non (2) portaverunt, ut inventiant gumen transitoriae tribulationis venialia concerrentem; non redarguo, quia forsan verum est. Sed quia dicitur: *Salvus erit quasi per ignem* (1 Corin. 3, 13, contumaciam illi ignis. Gravior tamen erit ignis illi quam quidquid potest homo pati in hac vita. * Ille apte insinuat, quod illi qui aedificant lignum, fenum, stipulam, quedam cremabilia aedificia, idest venialia peccata, secum portant, quae in igne emendatoria crenantur. Unde constat quedam venialia peccata post hanc vitam deleri.

Quod alii citius, alii tardius, purgantur in igne.

In illo autem igne purgatorio alii tardius, alii citius purgantur, secundum quod ista pericula magis vel minus omnia unde Augustinus (in Enchiridio, cap. 69): * Post hanc vitam incredibile non est omnibus fidles per ignem quemdam purgatorium, quanto magis minus bona percutient dilixerunt, tanto tardius citoque salvari (3) . . . Unde non frustra illi tria distinxit Apostolus, lignum, fenum, stipulam, quae illi aedificant, qui etiæ aliena non rapunt, rebus tamen infirmatim concessis aliquæ directiones inhaerent; qui secundum suos amissi modos, vel diutius, ut lignum, vel minus, ut fenum, vel minimum, ut stipulam, ignem sustinebunt . . . (4) Qui vero supereradicatus aurum, argentum, lapidem pretiosum, de utroque igne securi sunt, non solum de illo aeterno, qui cretus est impios in aeternum, sed etiam de illo emendatorio, quo purgabuntur quidam salvandi.

Opposito.

Hie objici potest. Si per lignum, fenum, stipulam venialia intelligentur peccata; et nullus adeo perfectus est qui venialis non peccet; ergo qui aedificant aurum, argentum, lapidem pretiosum, aedificant etiam lignum, fenum, stipulam; ergo per ignem transibunt. Ad quod dicimus, quia non omnis qui venialiter peccat, lignum, fenum, stipulam aedificant, scilicet e converso non omnis qui contemplatur Deum et diligit proximum, et opera bona facit, aedificant aurum, argentum, lapidem pretiosum; et tamen in auro intelligitur contemptatio Dei, in argento dilectio proximi, in lapide pretioso bona contemplatur, et proximum diligunt, et opera bona faciunt; nec tamen aedificant aurum, argentum, lapidem pretiosum. Haec ergo aedificant qui sic illa tria facit ut cogit quae sunt Dei, et quomodo pareat Deo, non mundo. Lignum vero et fenum et stipula acceperit possunt sacerdotalium rerum quavis leticie concessarunt tales cupiditates, ut amiti sine animi dolore non possint. Haec ergo aedificant qui cogitat quae mundi sunt, et quomodo placeat mundo; qui circa diutias suas quodammodo carnali affectu tenet, et tamen ex eis multa beneficia facit, nec pro eis aliquid fraudis vel rapinae motitur (5). Ex his ergo patet quod non idem homo simul habeat illa aedificant, illa enim aedificant perfectorum tantum est, qui non cogitant placere mundo, sed tantum Deo; qui etiæ venialiter aliquando peccant, fervore tamen caritatis ita absunt in eis peccatum, sicut gutta aque in camino ignis; et ideo nunquam secum portant cremabilia. Haec autem inferior aedificationis minorum est, qui non sunt Deo, sed etiam mundo placere cogitant, Deum tamen praeponunt. Si vero mundum praeponuerint, non supereradicarent, sed destruerent fundamentum. Affectiones ergo carnales, quibus dediti sunt dominibus, conjugibus, possessionibus, ita ut nihil praeponant Christo, illi tribus significantur quae in mentes perfectorum non cadunt, esti alia venialia admittant. In cordibus vero

(4) *Nicola:* si digni sunt qui eas commiserunt, et si bonis actibus etc.

(5) *Al. deest non.*

(5) Et in Psalm. 80 (Ex edit. P. Nicola).

(4) Et iterum in Psalm. 57 (Ex edit. P. Nicola).

(3) Ut Augustinus dicit ubi supra, et in lib. de fide et operibus, cap. 16 (Ex edit. P. Nicola).

minorum interdum durant usque in finem; qui cum talibus aedificiis transiunt, sed dissolventur in igne. Ipsi vero merito fundamenti salvi erunt, gravissimam tamen poenam sentient. Ex quo apparet quoniam ibi misericordiam exhibet Deus, et quantum ibi exerceat severitatem, cum pro eodem peccato multo gravius ibi puniat quam hic.

Opinio quorundam cum objectione.

Sed forte dices, illud esse accipendum de poena peccati, non de ipso peccato, quod Gregorius dicit lib. 4 Dialog., cap. 56, quedam levia in future dimittenda. Si enim veram poenitentiam habuerit quis, peccata omnia dimissa sunt ei, sed poena forte remansit. Ideoque si vere poenitentia ollit, sine peccato transit. Si autem vere poenitentia non est in obitu, maculam portat quam nunquam delebitur. Qui vero aedificant lignum, fenum, stipulam, vere poenitent, quia bonus est, et caritatem habet, et in caritate de hac vita transit. Ergo sine peccato transit? Non sequitur. Verum quidem est quia bonus est, et caritatem habet, et vere poenitent; et tamen cum veniali peccato transit, quod non delevit poenitentia. Poenitentia enim non delet nisi peccatum illud quod deserit homo. Tale autem peccatum saepe in hac vita non relinquunt ab homine; et tamen vero poenitentia est, elsi non de omnibus venialibus (1) poenitent. Potest enim quis de omni mortaliter (2) de omni veniali poenitent, excepto uno vel pluribus venialibus quidem: sicut habet quia caritatem, et unum vel plura venialia; quod de criminalibus nullatenus esse potest. Est enim aliquis bonus caritatem habens, sed adhuc quodam cupiditate affectu amans haec sacrularia. Talis existens subita morte oprimitur; in illo terreno affectu mortuus est, et tamen salvabitur, a quo non se hic absolvit. Ergo post hanc vitam ab illo purgabatur. Constat ergo quedam peccata, sed levia, post hanc vitam dimitti. Si vero de poena peccati illud intelligi voluerint antores, cur magis commemorasset levia quam graviora, cum etiam gravium poena hic inclexa post hanc vitam restet?

De generali confessione, quid pro sit.

Potest haec considerandum est, quid pro sit confessio illa ubi singula peccata quae quisque fecit, non exprimuntur. Sane dici potest, quod omnia criminalia semel saltem oportet in confessione exprimi, nisi aliqua a mente excederint. Sed quia nemus deflet intelligi omnia, generaliter saltem ea confiteare quorum memoriam non habet; et sic nihil celasti de sceleribus tuis. Venialis vero, quia innumerabilia sunt, sufficient generaliter confiteri, nisi aliqua sint frequenter iterata; perfectus est tamen etiam illa exprimere, si vales. Ideoque quotidie generaliter confitit in Ecclesiis pro venialibus, scilicet peccatis, quae quotidie admittuntur, et pro illis mortificis, quorum notitiam non habemus. Unde Augustinus (5) (Hypognostic., lib. 3, cap. 1): *Veritatem dicit Deo poenitentia, quod nihil illi de commissis sceleribus celat: non quod si veritatem celaverit (4), Deus ignoret; sed veritatem sibi dicit vobis ab eo ut veniam consequatur.* Si vero mente aliquis excederint, confiteat veritatem Deo, cum generaliter dixerit: *Deus qui nos occidi, cordis tu scis opera (5) mea, et delicta a te non sunt abscondita; quibus veniam largiaris precor; et haec est veritas confitentis quam diligit Deus.* Unde (Psalm. 30, 8): *Ecce enim veritatem dilexisti (6).* Hic insinuat quod generalis confessio etiam mortalia delet, quorum intelligentia non habetur.

Nemo confiteatur peccata quae non feci.

Sicut autem poenitentia celare non debet peccatum suum, quia superbus est; ita nec humiliatis causa fateri se reum illud quod se non commissee noscit; quia incauta est talis humiliatio, et peccatorum constituit. Unde Augustinus (de verbis Apost., serm. 59, cap. 4): *Cum humiliatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentiris, mentiendo efficiis quod vitaras. Veritas in te non est, nisi ita te dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa*

(1) *In edit. Nicola desit venialibus.*

(2) *Nicola:* et non de omni.

(5) Quod hie Augustini nomine ut ex Hypognostico notatur, alterius Auctoris, non eius est (Ex edit. P. Nicola).

(4) *Al. non quod etiam voluntate celaverit.*

(5) *Al. et opera.*